الأربعون الجهادية (٤٠)

لفضيلة الشيخ المحدث سليمان بن ناصر العلوان فك الله أسره

ޖިހާދާ ބެހޭ ސާޅީސް ޙަދީޘް

ލިޔުއްވީ:

ފަޟީލަތުއް-ޝައިޚް އަލް-މުޙައްދިޘް
ސުލައިމާން ބިން ނާޞިރު އަލް-ޢުލްވާން

فك الله أسره

ތަރުޖަމާކުރީ:

އަބުލް-މިރްޤާލް އަލް-ކުތުބީ

أبو المرقال الكتبي

مركز الميزان

މަރުކަޒުލް މީޒާން

މިފޮތް ޗާޕުކޮށް ނަޝަރު ޝާއިޢު ކުރުމުގެ ޙައްޤު، ކޮންމެ މުސްލިމު ފަރުދެއްގެ މައްޗަށްވެސް ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެނަސް އެއީ، މިފޮތުގައި ލިޔެފައިވާ އެއްވެސް އެއްޗަކަށް އެއްވެސް އުނިއިތުރުކުރުމެއް ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމެއް ނުގެންނެވުމުގެ ޝަރުޠުގެ މަތީންނެވެ.

مركز الميزان

މަރްކަޒުލް މީޒާން

ރަބީޢުލް އާޚިރު 1441ހ / ޑިސެމްބަރު 2019މ

بسم الله الرحمن الرحيم

މުއައްލިފުގެ ކުރު ތަޢާރަފް

އެބޭފުޅާއީ ސުލައިމާން ބިން ނާޞިރު ޢަބްދު الله އަލްޢުލްވާން އެވެ. އުފަންވެވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން 1389 ވަނަ އަހަރުގައި ޤަޞީމްގެ ބުރައިދާގައެވެ. ތަޢުލީމް ހާޞިލުކުރައްވަން ފެށްޓެވީ އުމުރުން ފަނަރަ އަހަރުގައިއެވެ. އެގޮތުން ހަދީޘްފޮތްތަކުގެ މަސްދަރު ފޮތްތަކާއި އެހެނިހެން އެތަކެއް މަތުންތަކާއި ހިފްޡުކުރެއްވުމާ މުރާޖަޢާކުރެއްވިއެވެ.

އެބައެއްގެ ކައިރިން ޝައިޚު ސުލައިމާން އަލްޢުލްވާން ޢިލްމު ހާޞިލުކުރެއްވި އަދި ޢިލްމު ދެއްވި ޝައިޚުންގެ ތެރޭގައި ޝައިޚު ޞާލިޙު ބިން އިބްރާހީމް އަލްބުލައިހީ، ޝައިޚު ޢަބްދު الله އައްދުވައިޝް، ޝައިޚު މުޙައްމަދު ބިން ސުލައިމާން އަލްޢުލައިޖީ އަދިވެސް އެހެނިހެން ބޭފުޅުން ހިމެނެއެވެ. އަދި މައްކާއާއި މަދީނާގެ ޢިލްމުވެރިންވެސް ހަދީޘްފޮތުގެ މައިގަނޑު ހަދީޘާއި އަދިވެސް އެހެނިހެން ފޮތްތަކުން ޝައިޚަށް އިޖާޒާދެއްވާފައެވެ. އަދި ހިފްޡާއި ފަހުމުގެ ވަރުގަދަކަމުން ޝައިޚު މަޝްހޫރުވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން ހަދީޘްތަކާއި އޭގެ ސަނަދާއި ރާވީންގެ ޙާލަތާއި ޙުކުމްތަކުގައި ޝައިޚުވަނީ ހިފްޡުކުރައްވާ ޢިތުބާރުކުރައްވާފައެވެ.

ޝައިޚުވަނީ ފިޤުހާއި ޙަދީޘާއި ޢަޤީދާގައި ދިރާސާތަކާއި ފޮތްތަކާ އަދި ވަރަށް ގިނަ ދަރުސްތަކެއް ދެއްވާފައެވެ. އަދި ސަފަރުތަކުގެ އެބަޔަކު ފޮތްތަކެއް ޝަރަހަކުރައްވާފައެވެ. އަދި ޝައިޚު އިބްނު ބާޒްވެސް ޝައިޚު ސުލައިމާންގެ ރިސާލާތައް ބައްލަވާ ތަޢުރީފުކުރައްވާފައެވެ. އަދި ޝައިޚަކީ ޤަނާޢަތްތެރި ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ޝައިޚު އުޘައިމީން ހިމެނެއެވެ. އަދި ޢިލްމީ މުބާޙަޘާތަކާއި މައްސަލަތަކުގައި ޝައިޚުގެ

ކައިރިން ސުވާލުކުރައްވާ ފަތުވާހޯއްދެވިއެވެ. އަދި ޝާއިރު އުލަމާއިންގެ އެތައް ފޮތްތަކެއް މުރާޖަޢާކުރައްވާ ހެދުމަށް ޝާއިރު އިޚްލާސަން ފޮނުއްވިއެވެ.

އަދި ޝާއިރު ޙަޔާތު ބެން އުމްރާ އައްޝައިޚް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'އަޅުގަނޑާއި އެތަކެއް ޙަދީޘްތަކާއި ދިމާވިއެވެ. އެހެންއްކަމަކު ޙަދީޘާއި ގުޅުމުގައި ޝާއިރު ސުވާލުމާން ފުރައިން ޖަމާޢަތުކުރައްވާފައިވާ މިހަކު ނުދެކެމެވެ. ސުވާލިޔަކުރައްވިއްޔާގައި އެކަމުގައި ޝާއިރު ސުވާލުމާންއާއި އަޚްލާޤީ އެކަކުވެސް އަޅުގަން ނުފެންނަމުއެވެ.'

އަދި ޝާއިރުގެ އުސްތާޛުއްކަމުގައި ޙައްޤު الله އަޑުޖެހިން އަޅަށް ހައިލާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަޅުގަން ބޭނުމެވެ! އިމާމް ބުޚާރީ، އެކަމަކާފާނުގެ އުސްތާޛުންގެ މައްސަލަ ދިމާވުމުގައި ކުރިއަށް ދިޔަފަދައިން ޝާއިރު ސުވާލުމާން ވަނީ އެބައިޔާގެ މަޝްއިރުންގެ މައްސަލަ ކުރިއަރާފާސްވެއެވެ!'

އަދި ޝާއިރު ސުވާލުމާން ފާހަގަކުރެވިގެންވަނީ ޙައްޤުބަސް ވިދާޅުވެ، ފާޅުގައި ޖިހާދުގެ ޙަރަކާތްތަކަން ނަޞޭޙަތްދެއްވާ ފަތުވާދެއްވި ޝާއިރުއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެމެރިކާންން އަފްޣާނިސްތާނައި ދިޔާފަން ހަނގުރާމަކުރަން އެމެރިކާން އެދިރުވާ މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ކާފަރުންނަށް ނަޞޭޙަތި ހަދާ މިހުންގެ ގުޅުން ބާޠިލުކުރައްވިއެވެ. އަދި އަފްޣާނިސްތާނަށް މުޖާހިދުންގެ ވެރިކަމަށް ނަޞޭޙަތްދިނުމުގެ ވާޖިބުކަން ހާމަކުރައްވިއެވެ.

ދިނުމަށް އެފަދައިން ޝާއިރު ބަސް ވިދާޅުވާން ފުރުމަން ސަރުކާރު ސަބަބުން ޝާއިރުކަން ޖެއްސުންތައް ކުރިމަތިވާކަން ފެނިއެވެ. އަދި ދަޢުވާދިނުމާއި ކިޔަވާދިނުން މަނާކުރިއެވެ. އަދި އެތަކެއް އިންޒާރު ދިނެވެ.

ދުންޔާ މިފަދައިން ކަންތައްތަކުން ދަނިކޮށް އެމެރިކާނުން އިރާޤަށް ހަމަލާދީ އެރިހިނދު ޝައިޚް އަމީރުންނާއި ދާޢީން ޖިހާދުކުރުން ވާޖިބުކަމަށް ވިދާޅުވެ ރިސާލާ ލިޔުއްވިއެވެ. އެރިސާލަތުން އެމެރިކާނުންގެ އަޅުވެރި ސަޢުދީ ސަރުކާރަށް ކޯފާކުރުވިގެން ސިފައިން ތޯރާވާ މިނާރިން 2004 ވަނަ އަހަރު ޝައިޚް ހައްޔަރުކުރިއެވެ. އެއީ އިރާޤުގައި ތިޔި 'ޢަރިސްތުބުނަސަރު' އާއިމިރާލާކަން ތުރުކަމްޕާލަށް. ދުނިޔަވެ އަލްޖަޒީރާގެ ޗަނަލް ގުވަމަސްވަރު އެތަކާއި ޖަލުމަކާކަން ގެންދަވާށެވެ. އަދި ނުވަވަރަކަން އަހަރުވަންދެން އެކަނި ގޮޔޮގައި ބޭއްވުނެވެ. އަދި ޝައިޚްގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި ބައްދަލުކުރުމަށްވެސް ހުއްޓުވުމަށް ހަމައެކަނި ވަންދެން މަޑުކުރުއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު 2012ގެ ފެބްރުއަރީ ޝައިޚް މިނިވަންކޮށްފަ، އަނެއްކާ 2013ގެ ފެބްރުއަރީ ގަބަޅު ހިފެހެއްޓިއެވެ. ދެން 2017ވަނަ އަހަރުގެ ތާއި ބަރޯގައި ޝައިޚުގެ ވަންތާކުރުމުގެ އަތޮޅަރުވުމުން އެކަމަކާގެ މައްސަލަ ނަގާދުކުރެއްވުމަށް ނުކުތުމެވެ. އެއަށްފަހު އަނެއްކާ ޖަލަށް ގެންދެވުނުކަމަށް އަދިވެސް ހުރިހާ ޖަލުގައެވެ. އަދި ޖަލުގައި އެބައް އަނިޔާއެއް ޝައިޚަށް ދިނީކަމެވެ. އެގޮތުން ޝައިޚުގެ ގަބުރީމާގެ މުހިން ޚަބަރުތަ ގޮތުގައި އެއްގޮތް ފެނި މުސްތަޤިއްލުގެ ތަޤުރީރުގެ ބޮޑުގައި އަދި އޭސީ އެއްތަ ފިރިގަން ބަޔަކާއެކު، ހަދާގަތުމާއި ނޫނީ ތަބީއަތުގެ ބައިވެރިވެއެވެ. އެއީ ޝައިޚުގެ މައިބަދަލުގެ ދައުލަތަށް ހުކުމުން އެކަމުގެ ސަރަބަސް އެހެ ފާނު ގަދަފުރިހައެވެ.

ﷲ ތަޢާލާ ޝައިޚަށް ޢާފިޔާކަން ދެއްވާ، ޝައިޚުގެ އިޚްލާޞްކަމައި ބަރަކާތްލައްވާ، އަނިޔާވެރިންގެ ޔަދައިން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

އާމީން.

މުއައްލިފުގެ މުޤައްދިމާ

މިއީ ޢިލްމާއި ޢިލްމުގެ މާތްކަމާއި، ޢިލްމުގެ ވާޖިބުކަމާއި އަދި އެކަމުގެ ބައެއް ދުރުސްތަކާއި ބާރުގަދަކަން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘުން އަދިއްސަކަށާ ސާބިތުވާ ޙަދީޘެވެ. އަޙްމަދުބާވާނީ އެޙަދީޘްތަކުގެ ސަނަދުތަކާއި ކަނޑައެޅިފައިވާކަމެވެ. އެއީ އެއްވެސް އުސޫލުގެއްތެރި އެޙަދީޘްތަކުގެ ޙިފާޡަތްކުރުމުގެ ގަވާއިދުތަކުން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި އެޙަދީޘްގެ މަތިންބަދަލު ވެއްޖެކަމަށް ވާނަމަ، އަދި އެޙަދީޘްގެ ތަރުޖަމާތަކުން އެޙަދީޘްގެ ފިޤުހާ ވާޖިބުވެގެންދަނީކަމަށް ޙަދީޘްތަކަށް ބާބު ކަނޑައެޅިފައެވެ.

އަދި ފަހަރުގައި ބާބުގެ ދަށުގައި އެއްޙަދީޘްގެ ވިސް ޙަދީޘް ޝާމިލުވެގެންވާނެއެވެ. އަދި ފަހަރުގައި ބާބުގެ ދަށުން އެއްޙަދީޘްނ އަޑުއަހާ ފުރިހަމަގޮތުގައިވާނެއެވެ. އަދި މިޙަދީޘްތައް ގެނައުމުގައި ސަނަދުގެ ޙަދީޘްތަކުގެ އިސްނާދުގައިވާ އަޑުއަހާ ރާވީ ފާހަގަކުރެވިފައެވެ. އެއީ ގިނަކަމުން އެއްވެސް ސަނަދު ބަޔާނަށް ޙަދީޘް އަޑުއަހާ ނުގެނެސްފައިވާނެއެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

«نَضَّرَ الله امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَ، فَرُبَّ مُبَلِّغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ»[1]

މާނައީ: "އަހަރުމެންގެ ކިބައިން އެއްޗެއް އަޑުއަހާ، ދެން އޭގެ އަޑުއެހި ގޮތަށް އެއީ އެއްޗެއް ފޮނުވައިދިނު މީހަކަށް الله ތަޢާލާ (ނިޢުމަތްދެއްވާ) ދުޢާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި

[1] رواه الترمذي: 2657

ފަހަރެއްގައި އަޑުއަހާ މީހާއަށްވުރެ، (އެމީހަކަށް އުޅަސް) ފުރުޞަތުދެވޭ މީހާ މާދުރުގަދަކަމުން ބޮޑުވެގެންވާނީއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ޙުމައިދީ، ޝުޢުބާގެ އަރިހުން ސުފްޔާނު ބުނު ޢުޔައިނާގެ އަރިހުންނެވެ. ސުފްޔާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބުނު ޢަބްދި الله ބުނު މަސްޢޫދު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހުން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން މިޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވި އަޑު އަހުރެން އެހީމެވެ.' އަދި ޙިސާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ ސަބިރު ބަސަކަށް ބަދިގެތަކެވެ.'

އިމާމު އަޙްމަދު ވިދާޅުވިކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހަކު އެހެން ބޭކަލަކަށްވެސް ޝިޢުރުބަޔަކު ކިޔުއްވާފައެވެ:

(دِينُ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ أَخْبَارٌ :: نِعْمَ الْمَطِيَّةُ لِلْفَتَى الْآثَارُ

لَا تَرْغَبَنَّ عَنِ الْحَدِيثِ وَأَهْلِهِ :: فَالرَّأْيُ لَيْلٌ وَالْحَدِيثُ نَهَارُ

وَلَرُبَّمَا جَهِلَ الْفَتَى أَثَرَ الْهُدَى :: وَالشَّمْسُ بَازِغَةٌ لَهَا أَنْوَارُ) [2]

މާނައީ: "މުޙައްމަދު ނަބިއްޔާގެ ދީނަކީ ޚަބަރުތަކެވެ. ޒުވާނާއަށްވާ ސަވާރީއެއްކަމުގައި (ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ) އަޘަރުތަކަކީ ހެޔޮކަމާއެވެ. ޙަދީޘާއި އޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ދުރު އަނބުރާނުލާށެވެ! ފިކުރަކީ ރޭގަނޑެވެ. އަދި ޙަދީޘަކީ ދުވާލެވެ. އަދި ފަހަރުގައި ހިދާޔަތުގެ އަޘަރާއިމެދު ޒުވާނާ ޖާހިލުވެގެންވެއެވެ. އަދި އިރުވަނީ އަލިދިއްލުމާއެކު ވިދިގެންވާހާލު އެވާ ފުރިވެގެންނެވެ."

[2] جامع بيان العلم وفضله: 782/1

الله ގެ އިރާދަފުޅާއެކު މިޙަދީޘްތަކުގެ ޝަހާދަތުން، އަދި މިޙަދީޘްތަކުގެ ފައިދާތަކެއް ބާރުލިބުން، މިޙަދީޘްތަކުގެ ޝަރަޙު ދިރާސާކުރުން އަދި މިޙަދީޘްތަކުގެ މާނައާއިމެދުގައި އިމާމުންގެ މަތިކަތަވަކުގައި ވާޖިބު ގެނައުމަށް އަމުރުން އަޖުރު ކަނޑައެޅުއްވުމެވެ. ބައިވެރިވެވުން އެދެނީ الله ގެ ރަޙްމަތުންނެވެ.

ލިޔުނީ: ސުލައިމާން ބިން ނާޞިރު އުލްވާން

1425/2/14ހ

ޖިހާދުކުރުމުގައި ﷲ އަށް އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި އަދި ނިޔަތް ރަނގަޅުކުރުމުގެ ބަޔާންކުރުމުގެ ބާބު

1- ޢުމަރު ބްނުލް ޚައްޠާބު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘުކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ:

«إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ»[3]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޢަމަލުތައްވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ނިޔަތާއިއެކުގައެވެ. އަދި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސްވާނީ ކަނޑައެޅިގެން އޭނާ ނިޔަތްގަތް ކަމެކެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ހިޖްރަތުވަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށްޓަކައި ކަމުގައިވާނަމަ، އޭނާގެ ހިޖްރަތުވަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިޖްރަތުވަނީ ދުނިޔަވީ ފައިދާއެއް ހޯދައިގަތުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އޭނާ ކައިވެނިކުރުމަށް އަންހެނަކަށްޓަކައިކަމުގައިވާނަމަ ފަހެ އޭނާގެ ހިޖްރަވަނީ އޭނާ އެކަމަކަށްޓަކައި ހިޖްރަތުކުރި ކަމަކަށެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

2- އަބޫ މޫސާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

[3] رواه البخاري: 6689، ومسلم: 1907

(جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا الْقِتَالُ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ فَإِنَّ أَحَدَنَا يُقَاتِلُ غَضَبًا، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، فَرَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ، قَالَ: وَمَا رَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ قَائِمًا، فَقَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ»)[4]

މާނައީ: "މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެހެނީ ފަހެ އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން މީހަކު (ޢަދުއްވުންނަށް ޖޯޝް) ރުޅިވެރިކަމަށްޓަކައި (ބަދަލުހިފުމުގެގޮތުން) ހަނގުރާމަކުރެއެވެ. އަދި (އަހުލުވެރިންނާއި ޤައުމުގެ މައްޗަށް ޖޯޝް ޙިމާޔަތްތެރިކަމަށްޓަކައި) ޢިއްޒަތަކަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކުރެއެވެ.' އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު އިސްތަށިގަނޑު އޭނާއާ ދިމާލަށް އުފުއްލެވިއެވެ: (ރާވީ) ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާ ކޮޅަށްހުރުމުން މެނުވީ އެކަލޭގެފާނު އޭނާއާ ދިމާލަށް އިސްތަށިގަނޑު ނުއުފުއްލަވައެވެ. ދެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: ' الله ގެ ކަލިމަތުގެ އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ ކަލިމަތަކަށް ހެދުމަށް އެދިގެން ހަނގުރާމަކުރާމީހާ، ފަހެ އޭނާ (އެހަނގުރާމަކުރަނީ) الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ މަގުގައެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

3- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް މިހެން އަޑުއެހީމެވެ:

(إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ،

[4] رواه البخاري: 123، ومسلم: 1904

وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ.)[5]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތްދުވަހު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެމީހެއްގެ މައްޗަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ނިޔާކަނޑައެޅޭނީ މީހަކީ، ޝަހީދުވި މީހެކެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ގެނެވި އޭނާއަށް (الله ތަޢާލާ ދެއްވި) ނިޢުމަތްތައް އޭނާއަށް (ހަނދާންކޮށްދެއްވާ) އަންގަވައިދެއްވާ އަދި އޭނާ އެނިޢުމަތްތައް (ހަނދާންވެ) އިޢުތިރާފުވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: 'ފަހެ ތިބާ އެނިޢުމަތްތަކާމެދު ކަންތައްކުރީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟' އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ: 'އަޅު ޝަހީދުވެއްޖައުމަށްދާންދެން ތިޔަކަލާނގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރީމެވެ.' އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: 'ކަލޭ ތިޔަހެދީ ދޮގެވެ! އެހެންކަމަކު ކަލޭ ހަނގުރާމަކުރީ 'ހިތްވަރުގަދަ ކެރޭ މީހެކޭ' ބުނެވުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެހެން ބުނެވިއްޖެއެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު އޭނާއާމެދު އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާ އޭނާގެ މޫނުވަތަށް ދަމާފައި ގެންދެވި ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ. އަދި ޢިލްމު އުނގެނި އަދި ޢިލްމު އުނގަންނައިދީ ޤުރްއާން ކިޔަވާ މީހާއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ގެނެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތައް އަންގަވައިދެއްވާ، އަދި އޭނާ އެނިޢުމަތްތަކަށް އިޢުތިރާފުވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: 'ފަހެ ތިބާ އެނިޢުމަތްތަކާމެދު އަމަލުކުރީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟'

[5] رواه مسلم: 1905

އޭނާ ދަންނަވާށެވެ: '(އިބައިލާހުގެ މަގުމަތި) އަޅު އިލްމު އުނގެނީ، އަދި އިލްމު އުނގަންނައިދީ، އަދި އިބައިލާހުގެ މަގުމަތި ޤުރުއާން ކިޔެވީމެވެ.' ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: 'ކަލޭ ތިޔަރެދީ ދޮގެވެ! އެހެންނަމަވެސް ކަލޭ އިލްމު އުނގެނީ 'އިލްމުވެރިއެކޭ' ބުނުމަށެވެ. އަދި ކަލޭ ޤުރުއާން ކިޔެވީ 'އޭނާއީ ޤާރީވެރިއެކޭ' ބުނުމަށެވެ. އަދި އެފަދައިން ބުނެވިއްޖެކަން ކަނޑައެޅެވެ. ދެން އޭނާއާމެދު އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާ، ދެން އޭނާގެ މޫނުމަތިން ދަމާފައި ގެންގޮސް ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ. އަދި الله އޭނާއަށް ތަނަވަސްކަން ދެއްވާ، ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މުދަލުން އޭނާއަށް ދެއްވާފައިވާ މީހެކެވެ. ދެންފަހު އޭނާ ގެނެވި، އަދި (އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްވި) ނިޢުމަތްތައް (ހަނދާންކޮށްދެއްވާ) އަންގަވާދެއްވާ އަދި އޭނާ އެނިޢުމަތްތައް (ހަނދާންވާ) އިޢުތިރާފުވާހުށެވެ. ވަޙީކުރައްވާހުށެވެ: 'ތިޔަ ތިބާ އެނިޢުމަތްތަކާމެދު އަމަލުކުރީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ؟' އޭނާ ދަންނަވާށެވެ: 'އެމަގެއްގައި ޚަރަދުކުރުމަށް އިބައިލާހު ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ އެއްވެސް މަގެއްގައި އަޅު ޚަރަދުކޮށްފައިމެނުވީ ދޫކޮށްލާފައި ނުވާނެއެވެ.' ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: 'ކަލޭ ތިޔަރެދީ ދޮގެވެ! އެހެންނަމަވެސް ކަލޭ އެފަދައިން ކަންތައްކުރީ 'އޭނާއީ ދީލަތިވެރިއެކޭ' ބުނުމަށެވެ. އަދި އެހެން ބުނެވިއްޖެކަން ކަނޑައެޅެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އޭނާއާމެދު އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާ، ދެން އޭނާގެ މޫނުމަތިން ދަމާއިގެންގޮސް ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ.

ޖިހާދުކުރުމުގެ މާތްކަމާއި، ޖިހާދުގެ [illegible] الله [illegible]

4- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(أَنَّ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: أَيُّ العَمَلِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: «إِيمَانٌ بِاللَّه وَرَسُولِهِ» . قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «الجِهَادُ فِي سَبِيلِ الله» قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «حَجٌّ مَبْرُورٌ»)[6]

މާނައީ: "ރަސޫލާ ﷺ އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ: 'އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކޮން ޢަމަލެއްތޯއެވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: ' الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވުމެވެ.' ދެންނެވުނެވެ: 'ދެން ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ.' ދެންނެވުނެވެ: 'ދެން ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'މަބްރޫރު (އެބަހީ: ފާފަތަކުން ސަލާމަތްވާ ޤަބޫލުކުރެވިގެންވާ) ޙައްޖެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[6] رواه البخاري: 26، ومسلم: 83

5- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: ވިދާޅުވިއެވެ:

(قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: «لَا تَسْتَطِيعُونَهُ» ، قَالَ: فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: «لَا تَسْتَطِيعُونَهُ» ، وَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ: «مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللهِ، لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ، وَلَا صَلَاةٍ، حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ تَعَالَى»)[7]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ދަންނަވުނެވެ: ' الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމާއި އެއްވަރުވާނެ ކަންތަކަކީ ކޮބާހޭވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުންނަށް (އެކަމަކަށް) ނުކުޅެދޭނެއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެންވެސް އެބައިމީހުން ދެފަހަރު ނުވަތަ ތިންފަހަރު ތަކުރާރުކުރުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެހެން އެދިއެވެ. އެހުރިހާ ފަހަރަކުވެސް އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރެއްވީ 'ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ' ތިންވަނަ ފަހަރު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: ' الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދުގެ މިސާލަކީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކިޔަމަންވެ، (ނަމާދު) ޤާއިމުކުރުމުގައި ދިގުކޮށް ހުންނަ ރޯދަވެރިއެއްގެ މިސާލެވެ. الله ގެ މަގުގައިވާ މުޖާހިދު އެނބުރި އަތުވެއްޖައުމަށް ރޯދައާއި ނަމާދު ދޫކޮށްނުލާ ކުރިއަށް ގެންދެއެވެ.'"

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ. އަދި މިއީ މުސްލިމުގެ ލަފްޒެވެ.

[7] رواه البخاري: 2785، ومسلم: 1878

[illegible]

6- ސަހްލު ބިން ސަޢުދު ރَضِيَ اللهُ عَنْهُ ރިވާކުރައްވައެވެ: ޚައިބަރުގެ ދުވަހުގައި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(«لَأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ رَجُلًا يَفْتَحُ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ» قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا، قَالَ فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كُلُّهُمْ يَرْجُونَ أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا: هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، قَالَ فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ، فَأُتِيَ بِهِ، فَبَصَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ، حَتَّى كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ: يَا رَسُولَ اللهِ أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا، فَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ، حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللهِ فِيهِ، فَوَاللهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ»)[8]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު މިދިދަ ދޭނީ، އެބޭކަލެއްގެ ދެއަތްމަތިން ﷲ ފަތަޙަ ދެއްވާނެ ބޭކަލަކަށެވެ. އެބޭކަލަކު ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ލޯބިވެއެވެ. އަދި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާވެސް އެބޭކަލެއްދެކެ ލޯބިފުޅުވެއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެންފަހު މީސްތަކުން އެރެއަކު ނިދީ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެދިދަ ދެއްވާނީ ކާކަށްތޯ ވާހަކަދައްކާ ހަދާ ހޭލެގަތީއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ދެންފަހު މީސްތަކުން ހެނދުނުކޮށް ހިނދު،

[8] رواه البخاري: 3701، ومسلم: 2406

الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ހެދުނު ހެދުނާ އެބައިމީހުން އައެވެ. އެއިން ކޮންމެ
މީހަކުވެސް އުއްމީދުކުރީ ދިދަ ދެއްވާނީ އޭނާއަށް ކަމުގައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު
ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ޢަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބު ކޮބައިހެއްޔެވެ؟' އެބައިމީހުން ދަންނަވިއެވެ: 'އޭ
الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެކަލޭގެފާނުންނަށް ލޯބަލިވެފައިވާކަމުގައިވެއެވެ.' (ސަހްލު)
ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބަލާ ފޮނުވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްފިއެވެ.
ދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ދެލޮލުގައި ތުފުކުރައްވައި ފައްސަވާ
ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. އޭރުން އެ ބަލިކަން ފަސޭހަވެގެންދިޔައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިގައި
އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ހިނގާފައި ނުވާ ފަދައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނަށް ދިދަ ދެއްވިއެވެ.
އޭރުން ޢަލީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަހުރެން އެބައިމީހުންނާއި
ހަނގުރާމަކުރަންވީ އެބައިމީހުން އަހަރުމެން ފަދައިން ވެއްޖައުމަށް ދާންދެންތޯއެވެ؟' (އެބަހީ:
އިސްލާމްވެއްޖައުމަށް ދާންދެންތޯއެވެ؟) އޭރުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ތިބާ މަޑުމައިތިރިވެ
ހިނގާވަޑައިގެން ބާރު ކުރިއަށް ދާށެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ގާތު ސަރަޙައްދަށް ތިބާ
ފައިބާވަޑައިގަތުމަށް ދާންދެނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ގޮވާލައްވާށެވެ! އަދި
الله ގެ ޙައްޤުތަކުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް
ޚަބަރުދޭށެވެ. الله ގަސަމެވެ! الله ތިބާގެ ސަބަބުން ހިދާޔަތްދެއްވާ އެންމެ މީހަކީ
ހިދާޔަތް ދެއްވުންވެސް، ތިބާއަށް (ރަތްގަނޑު ޖަމަލު) ލިބުމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެން
ވާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

ކާފަރުން އިސްލާމަށް ގޮވާލުމުގެ ކުރިން ހަނގުރާމަ ނުކުރުން، ނޫނީ ޖިޒްޔާ ދިނުމަށް ގޮވާލުމާއި ސިފައިންގެ އަމީރުންނަށް ޚާއްޞަ އިރުޝާދުތައް

7- ސުލައިމާނު ބިން ބުރައިދާ، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އެއްވެސް ލަޝްކަރަކަށް ނުވަތަ ސަރިއްޔާއަކަށް[9] މީހަކު އަމީރަކު ވެރިކުރައްވައިފިނަމަ، الله އަށް ތަޤްވާވެރިވުމަށް އޭނާއާއި އެކުގައިވާ މުސްލިމުންނާއިމެދު ހެޔޮކޮށް ކަންތައްކުރުމަށް އޭނާއަށް ޚާއްޞަކޮށް ވަޞިއްޔަތްކުރައްވައެވެ. ދެން އެއަރުވަނީ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

((اغْزُوا بِاسْمِ اللهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللهِ، اغْزُوا وَلَا تَغُلُّوا، وَلَا تَغْدِرُوا، وَلَا تَمْثُلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا، وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ – أَوْ خِلَالٍ – فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَإِنْ أَجَابُوكَ، فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى المهَاجِرِينَ، فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ المسلِمِينَ، يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللهِ الَّذِي يَجْرِي عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ إِلَّا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا

[9] ސަރިއްޔާއަކީ ލަޝްކަރުން ވަކިކުރެވޭ ކުޑަ ޖަމާޢަތެކެވެ. އެއީ ބަރަބަރު އެންމެ ގިނަވެގެން ގާތްގަނޑަކަށް 400 ވަރަކަށް މީހުންގެ ޖަމާޢަތަކަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. އަދި ސަރިއްޔާއާ ކިޔުނީ މިސްކިތުން ފޮނުވާ ވަކިބައެއް ރޭގަނޑު ނިކުމެގެންދާތީއެވެ.

فَسَلْهُمُ الْجِزْيَةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُمْ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ، وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، فَلَا تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ، وَلَا ذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ وَذِمَمَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ رَسُولِهِ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، فَلَا تُنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَتُصِيبُ حُكْمَ اللهِ فِيهِمْ أَمْ لَا»)[10]

މާނައީ: " الله ގެ އިސްމުފުޅުން الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! الله އަށް ކާފަރުވެއްޖެ ބަޔަކާއި ޖިހާދުކުރުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ޖިހާދުކުރުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި (ޣަނީމާ މުދަލުން) ވައްކަން ނުކުރާށެވެ! އަދި އަހްދު އުވާލާ ޚިޔާނަތްތެރިނުވާށެވެ! އަދި ހަށިގަނޑުގެ ގުނަވަންތައް ވަކިވަކިކޮށް ތަޅާފޮޅާލުމުން ބުރިބުރިކޮށް ނުހަދާށެވެ! އަދި ކުޑަކުއްޖާ ޤަތުލުނުކުރާށެވެ! އަދި މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންވާ ތިބާގެ ބަދުވެރިޔާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ، ފަހެ ތިން ކަމަކަށް ގޮވާލާށެވެ. އެތިން ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އިޖާބަދީން ކޮންމެ ކަމެއް ތިބާ ގަބޫލުކޮށް، އެބައިމީހުންނާއި (ހަނގުރާމަކުރުން ގެއްލުންދިނުމުން) ދުރުވެ އެއްކިބާވާށެވެ. ތިބާ އެބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްކަމަށް ގޮވާލާށެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެކަމަށް އިޖާބަދީފިނަމަ ތިބާ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ގަބޫލުކޮށް އެބައިމީހުންނާއި (ހަނގުރާމަކުރުން ގެއްލުންދިނުމުން) ދުރުހެލިވާށެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެބައިމީހުންގެ ރަށުން (ގޯތިގެދޮރު) ދޫކޮށް މުހާޖިރުންގެ ގޯތިގެދޮރަށް ބަދަލުވުމަށް ގޮވާލާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެފަދައިން ކަންތައްކުރިނަމަ، މުހާޖިރުންނާ ހަމައަށް އެބައިމީހުންނަށް ވާޖިބުވާނޭކަމާއި، އަދި މުހާޖިރުންގެ މައްޗަށް

---

[10] رواه مسلم: 1731

(ވާޖިބު)ވާކަމެއް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވެސް (ވާޖިބު)ވާނެކަމަށް އެބައިމީހުންނަށް
ހަބަރުދޭށެވެ. ދެންފަހެ، އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ދުޢާ ބަދަލުވުމަކީ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ،
ދެން އެބައިމީހުންގެތެރޭގެ މުއްސަނދިންގެ ތެރެއިން ނަގައި ފަގީރުންނަށް ދެވޭނެ ޒަކާތް ހަބަރުދޭށެވެ.
މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ހިނގާ ﷲ ގެ ހުކުމްތަކު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވެސް
ހިނގާނޭކަމާއި، އެހެންކަމުން އަނިޔާއި 'ޙައްޤު'ގެ ގޮތުގައި ޒަކާތު މުދަލުން އެއްވެސް
އެއްޗެއް އެބައިމީހުންނަށް ނުލިބޭނޭކަމަށް ހަބަރުދޭށެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާއި
އެއީ ޖަމާޢަތުންފިޔަވައި މުސްލިމެވެ. ފަހެ، ތިމަން އެބައިމީހުން އިސްލާމްދީނަށްޓަކައިވިޔަސް،
ޖިޒްޔާ ދިނުމަށް އެބައިމީހުން ރުހުން އެދޭށެވެ. ދެންފަހެ، އެބައިމީހުން އެކަމަށް މިގޮތަށް
އިޖާބަދީފިނަމަ އެބައިމީހުންގެ ރުހުން އެކަން ގަބޫލުކޮށް އެބައިމީހުންގެ ރުހުން
ދޫކޮށްލަންޖެހޭނެއެވެ. ދެންފަހެ، އެބައިމީހުން އެކަމާއި ދެކޮޅުހަދައިފިނަމަ ﷲ ގެ ބަސްފުޅުން
އަރިހަށްދިޔަމަށް އެދުމައި، އެބައިމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި މިބާ
ބާއްޖަވެރިކަމުގެ އަދުލުވެރިން ވެރިޔާ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވެވޭނެކަމަށް، ދެން ﷲ ގެ އަމުރާއި އަރިހުގެ
ރަސޫލާގެ އަމުރު އެބައިމީހުންނަށް ދިޔަކަން އަބަދުވެސް ހިކޫން ބޮޑުކޮށްލާނެކަމަށް،
ދެން ﷲ ގެ އަމުރާއި އަރިހުގެ ޝަރީޢަތުގެ ބާރު އެބައިމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.
އެހެންކަމުން އެބައިމީހުން ބާރު ދެއްކުމުގެ އަމުރުކުރެއްވުމަށް ދޭތެރޭ
ބަލާކަމުގެ. އެހެން ހަމަތަކުގައިވެސް އަދުލުވެރިކަމުގެ ޙައްޤުވެރިކަމާއި
އެއްވެރިންގެ ހަމަތަކަށް ޙައްޤުވެރިޔާ ޒާލިމުންގެ ސަބަބުން، ﷲ ގެ ބާރުގައި
އެކަމާއި ހަމައެކަނި އަމުރަކަށް ޙައްޤުވެރިޔާ ޒާލިމުންގެ ސަބަބުން (ސަބަބަކާ
ނުލައި) ޚިޔާނާތްވެއެވެ. އަދި މިބާ ބާއްޖަވެރިކަމުގެ އަދުލުވެރިން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވެވޭނެކަމަށް،
ދެން ﷲ ގެ ބަސްފުޅުތަކަށް އަބަދުވެސް ދިރިއުޅުމަށް (އެބަހީ: ރަސޫލާ އުޅުނު

އަމާންދިނުމަށް) އެބައިމީހުން ތިބާގެ ކިބައިން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ، ފަހެ الله ގެ ޙުކުމްފުޅަށް ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުން ތިރިނުކުރާށެވެ. އެހެންއަކަމަކު ތިބާގެ ޙުކުމުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުން ތިރިކުރާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނާއި ގުޅިގައި الله ގެ ޙުކުމްފުޅާއި ތިބާއަށް (ސީދާކޮށްވި) ދިމާވެވޭނެތޯ ނުވަތަ ނުވެވޭނެތޯއެއް ތިބާއަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ."

މިޙަދީޘް ނަޤުލުކުރީ މުސްލިމެވެ.

ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދެކޮޅަށް ޖިހާދުކުރުމާއި [illegible] ޢަސްކަރީގޮތުންނާއި [illegible] [illegible] ދެކޮޅަށް [illegible] މުސްލިމުންނަށް އަމުރުވެވިގެން ވާކަން ބަޔާންވެގެންވާ ބާބު

8- އަނަސް ބިން މާލިކު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ، وَأَنْفُسِكُمْ، وَأَلْسِنَتِكُمْ.)[11]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުލުން މުޝްރިކުންނާއި ދެކޮޅަށް ޖިހާދުކުރައްވާށެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އިމާމް އަޙްމަދު އެކަލޭގެފާނުގެ މުސްނަދުގައި، އަދި އަބޫ ދާވޫދާއި އައްނަސާއީއެވެ.

[11] رواه أحمد: 12246 ، وأبو داود: 2504، والنسائي: 3096

ކާފިރާއި އޭނާ ޤަތުލުކުރި މީހާ ނަރަކައިގައި ޖަމާނުވުން

9- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لَا يَجْتَمِعُ كَافِرٌ وَقَاتِلُهُ فِي النَّارِ أَبَدًا»[12]

މާނައީ: "ކާފަރުމީހާއި (އެމުސްލިމުގެ އަތުން) އޭނާ ޤަތުލުކުރި މީހާ ދުވަހަކުވެސް ނަރަކާގައި އެއްތަނެއްގައި ޖަމާއަކުނުވާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ.

[12] رواه مسلم: 1891

މުޖާހިދުންގެ ދަރަޖަތައް މަތިވެރިވެގެންވާކަން ބަޔާންކޮށްދޭ ބާބު

10- އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދްރީއްޔު رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(«يَا أَبَا سَعِيدٍ، مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ» ، فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ، فَقَالَ: أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللهِ، فَفَعَلَ، ثُمَّ قَالَ: «وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» ، قَالَ: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ»)[13]

މާނައީ: "އޭ އަބޫ ސަޢީދެވެ! ރައްބުކަމުގައި ﷲ ޤަބޫލާއަން، އަދި ދީނުކަމުގައި އިސްލާމްދީނަށް، އަދި ނަބިއްޔާކަމުގައި މުޙައްމަދުގެފާނަށް ރުހިވެއްޖެމީހަކަށް ސުވަރުގެ ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ.' އެހިނދު އަބޫ ސަޢީދު އެކަމާއި އަޖައިބުވެގެން ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަލުން އަނބުރާ މިބަސްފުޅު ތަކުރާރުކޮށްދެއްވާށެވެ.' އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު އެފަދައިން ކަންތައްކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އަދި އެކަމަކުން އަޅާ ސުވަރުގޭގައި ސަތޭކަ ދަރަޖައަކަށް އުފުލިގެންދާނެއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ދެދަރަޖައެއް ދެމެދުގައި އުޑާއި ބިމާ ދުރުމިނެއްވެއެވެ.' 'އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެކަމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟!' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ! ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ." ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ.

[13] رواه مسلم: 1884

الله ގެ މަގުގައި ފައިތިލަ ދޫޅިވުމުގެ ފަޟީލަތް

11- އަބޫ ޢަބްސް رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއިވިމެވެ:

«مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللهِ حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ»[14]

މާނައީ: " الله ގެ މަގުގައި ފުރީއްގެ ފައިތިލަ ދޫޅިވެއްޖެ މީހާގެ الله ނަރަކައިގެ މައްޗަށް ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއެވެ.

14 رواه البخاري: 907

ޖިހާދުކުރުމަށް ޞަދަޤާތްކުރުމުގެ ފަޟީލަތް ބޮޑުކަމާބެހޭ ބާބު

12- އަބޫ މަސްޢޫދުލް ބަދްރިއްޔު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(جَاءَ رَجُلٌ بِنَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ، فَقَالَ: هَذِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعُ مِائَةِ نَاقَةٍ كُلُّهَا مَخْطُومَةٌ»)[15]

މާނައީ: "ޗަގަނު އެޅުވިގެންވާ ޖަމަލެއް ހިފައިގެން މީހަކު އައިސް ދެންނެވިއެވެ: 'މިޖަމަލުވަނީ الله ގެ މަގުގައިއެވެ (ސަދަގާތެއްގެ ގޮތުގައިއެވެ.)' އެހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: 'އެޖަމަލުގެ ބަދަލުގައި ޤިޔާމަތްދުވަހު ތިބާއަށް ހަތްސަތޭކަ ޖަމަލުލިބޭނެއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ޖަމަލެއްވެސްވާނީ ޗަގަނު އެޅުވިގެންނެވެ."

މިޙަދީޘް ރިވާކުރައްވާ މުސްލިމެވެ.

[15] رواه مسلم: 1892

ރިބާޠު (ސަރަޙައްދު ރައްކާތެރިކުރުމަށް ހުރުން) ގެ ފަޟީލަތު ބަޔާންކުރުން ބާބު

13- ސަލްމާނު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް ތިމަން އަޑުއެހީމެވެ:

«رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ، وَأُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ، وَأَمِنَ الْفَتَّانَ»[16]

މާނައީ: "އެއްދުވަހާއި އެއްރޭ ރިބާޠުގައި ހުރުން، އެއްމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފައި ރޭއަޅުކަންކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާ (އެގޮތުގައި) މަރުވެއްޖެނަމަ އޭނާ ކުރަމުން ދިޔަ ޢަމަލުތައް (މާނައީ: ޢަމަލުތަކުގެ ޘަވާބު) އޭނާގެ މައްޗަށް (ޖާރީވެ) ހިނގަމުންދާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ރިޒުޤުވެސް އޭނާގެ މައްޗަށް ހިނގަމުންދާނެއެވެ. އަދި ފިތުނަވެރިޔާގެ ކަންބޮޑުވުން (މާނައީ: ޤަބުރު ޢަޒާބުން) އޭނާއަށް އަމާންކަން ލިބޭނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ.

[16] رواه مسلم: 1913

الله ގެ މަގުގައި، ނުވަތަ އޭގެ ބޭރުން ޝަހީދުވާ ފަރާތްތަކާއި ބެހޭ ޙަދީޘް
ޝަހީދުކަމުގެ ދަރަޖަ ލިބޭނެ ބަޔަކު

14- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(«مَا تَعُدُّونَ الشَّهِيدَ فِيكُمْ؟» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، قَالَ: «إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذًا لَقَلِيلٌ» ، قَالُوا: فَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي الطَّاعُونِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي الْبَطْنِ فَهُوَ شَهِيدٌ»)[17]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ޝަހީދުންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ބަލަނީ ކާކުތޯއެވެ؟" އަޞްޙާބުން ދެންނެވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! الله ގެ މަގުގައި ގަތުލުކުރެވިއްޖެ މީހާ ޝަހީދެކެވެ." ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "އެހެންކަމުގައިވާނަމަ މިއުއްމަތުގެ ޝަހީދުން ކުޑަވާނެއެވެ." އަޞްޙާބުން ދެންނެވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެހެންވީއިރު އެބައިމީހުންނަކީ ކާކުތޯއެވެ؟" ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: " الله ގެ މަގުގައި ގަތުލުކުރެވިއްޖެ މީހާ ޝަހީދެކެވެ. އަދި الله ގެ މަގުގައި (ގަތުލުނުވެ) މަރުވާ މީހާ ޝަހީދެކެވެ. އަދި ޠާޢޫން ބަލީގައި މަރުވާ މީހާ ޝަހީދެކެވެ. އަދި ބަނޑުގެ ބަލީގައި މަރުވެއްޖެ މީހާ ޝަހީދެކެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ.

[17] رواه مسلم: 1915

15- ޢަބްދު ﷲ ބިން ޢަމްރު رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ:

«مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ»[18]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ މުދަލުގެ ދިފާޢުގައި ކަތުލުވެއްޖެ މީހަކީ ފަހެ ޝަހީދެކެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

18 رواه البخاري: 2480، ومسلم: 141

[illegible]

16- އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދުރީއްޔު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ:

«مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ الله، بَعَّدَ الله وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا»[19]

މާނައީ: " الله ގެ މަގުގައި ދުވަހެއްގެ ރޯދަ ހިފައިފި މީހެއްގެ މޫނު، ހަތްދިހަ އަހަރުގެ ދުރުމިނަށް الله ނަރަކައިން ދުރުކުރައްވާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[19] رواه البخاري: 2840، ومسلم: 1153

ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ޖިހާދު ދެމިހުންނާނެކަމާއި، ޖިހާދުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރެވޭ ބާބު

17- އުޤްބާ ބިން ޢާމިރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ:

«لَا تَزَالُ عِصَابَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى أَمْرِ اللهِ، قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ»[20]

މާނައީ: " الله ގެ އަމުރުފުޅުގެ މަތީގައި އެބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގެންވާ ހާލު ހަނގުރާމަކުރާ ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު މިއުއްމަތްތެރިންގެ އުއްމަތުގައި ވުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވާމީހުން ބަޔަކުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެބައިމީހުން އެގޮތުގައި ވަނިކޮށް ޤިޔާމަތް އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ." ރިވާކުރެއްވި މުސްލިމް [illegible] ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި ވަރަށް ގިނަ ޞަޙާބީން ރިވާވެގެން މިޙަދީޘް އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި މިއީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ މުޢުޖިޒާތީ ޙަދީޘެކެވެ.

[20] رواه مسلم: 1924

ޝަހީދުވުމަށް އެދުމާއި ބަރަކާތްތެރިކަމުގެ ބާބު

18- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«انْتَدَبَ اللهُ مَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لاَ يُخْرِجُهُ إِلَّا إِيمَانٌ بِي وَتَصْدِيقٌ بِرُسُلِي، أَنْ أُرْجِعَهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ، أَوْ أُدْخِلَهُ الجَنَّةَ، وَلَوْلاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ، وَلَوَدِدْتُ أَنِّي أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللهِ ثُمَّ أُحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أُحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ»[21]

މާނައީ: " الله ޒައްމަ ވަޢުދާއިގެ މަގުގައި ނިކުންނަ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އިގާބަދުއްވާ (ގެރަންޓީދެއްވި)އެވެ. ތިމަންނަކަލާނގެއަށް އީމާންވާކަމަށްޓަކައި އަދި ތިމަންނަކަލާނގެ ރަސޫލުން ތެދުކުރާކަން ފިޔަވި ނިކުތުމަކަން ގެތުވިރިނުވާ މީހާ، އޭނާ ބާރުވެރިކުރާ އަޖުރައިގެން ނުވަތަ ޣަނީމާ ދުރަކަރައިގެން ގެއަށް ތިމަންނަކަލާނގެ އޭނާ އެނބުރި ގެނެސްދެއްވާނަމެވެ. ނުވަތަ އޭނާ (ޝަހީދުވެ) ސުވަރުގެ ވައްދަވާނެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ (ސަބަބުން) ދަތިނުވާނަމަ، އެއްވެސް ސަރިއްޔާއަކުން (ވަގުއިރުކޮށް) ފަހަތުގައި މަޑުނުކުރައްވާނެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު الله ގެ މަގުގައި ޤަތުލުވެ ދެން އަނބުރާ ދިރުއްވުމަށްފަހު، ދެން އަނބުރާ (އަނބުރާވެސް) ޤަތުލުވެ ދެން ދިރުއްވުމަށްފަހު ދެން އަނބުރާވެސް ޤަތުލުވެވޭނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ލޯބިކުރައްވަމެވެ." ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީ އާއި މުސްލިމެވެ.

[21] رواه البخاري: 36، ومسلم: 1876

މުޖާހިދުންގެ ހުރުމަތްތައް ބޮޑުވެގެންވާކަމާއި، އަދި އެބައިމީހުންގެ އަނބިންނާއިމެދުގައި ޚިޔާނަތްތެރިވެއްޖެ މީހަކަށްވާ ޖަޒާ ބަޔާންކުރެވުނު ބާބު

19- ސުލައިމާން ބިން ބުރައިދާ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ:

«حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ فَيَخُونُهُ فِيهِمْ، إِلَّا وُقِفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ، فَمَا ظَنُّكُمْ؟»[22]

މާނައީ: "(ޖިހާދަށް ނުގޮސްތިބި) މީހުންގެ މައްޗަށް، މުޖާހިދުންގެ އަނބިން ހަރާމްވެ ޙުރްމަތްތެރިވެގެންވުން، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ މަންމައިން ހަރާމްވެގެންވުން ފަދައެވެ. އަދި ޖިހާދަށް ނުގޮސް ފަހަތުގައިތިބި މީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު، މުޖާހިދުންގެ ތެރެއިން މީހެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ކަންތަކާއި ބަލަހައްޓާ ދެން އެބައިމީހުންނާއިމެދުގައި ޚިޔާނަތްތެރިވެއްޖެނަމަ، ޤިޔާމަތްދުވަހު (މުޖާހިދުންގެ ތެރެއިންވާ މީހާއަށްޓަކައި) އެމީހާ ހުއްޓުވާލެވޭނެއެވެ. ދެން ފަހެ އަނެއް މީހާގެ ޢަމަލުތަކުން، މުޖާހިދު މީހާ ބޭނުންވި ޢަމަލެއް ނަގާނެއެވެ. އެހެންކަމުންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: އެއްވެސް ޢަމަލެއް އެމީހާއަށް ދޫކޮށްލާނެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރަމުތޯއެވެ؟)" ރިވާކުރައްވައެވެ މުސްލިމެވެ.

[22] رواه مسلم: 1897

ހަނގުރާމައަށް ދާމީހުން (ޣާޒީން) ތައްޔާރުކޮށްދިނުމާއި، އޭނާގެ އަހުލުވެރިން ހެޔޮގޮތުގައި ބަލަހައްޓައިދޭ މީހާއަށް ޘަވާބު ލިބޭ ވާހަކަ

20- ޒައިދު ބިން ޚާލިދު رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللهِ فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا»[23]

މާނައީ: " ﷲ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރަންދާ ތައްޔާރުކޮށްފި މީހާ، ވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމަކޮށްފިއެވެ. އަދި ﷲ ގެ މަގުގައިވާ ހަނގުރާމަކުރާ ފަރާތެއްގެ (އަހުލުން) ގެދޮރުގައި ބަލަހައްޓަން ހަވާލުވެއްޖެ މީހާ ވެސް ހަނގުރާމަކޮށްފިކަން ކަށަވަރެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[23] رواه البخاري: 2843، ومسلم: 1895

الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުނުކޮށް، އަދި ހިތުގައި ޖިހާދުގެ ޚިޔާލުވެސް، އަދި ނުހިފައި މަރުވާ މީހާ ނިފާޤުގެ ބައެއްގެ މަތީގައި މަރުވާނެ ކަމުގެ ބަޔާން

21- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ، وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ، مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ»[24]

މާނައީ: "ހަނގުރާމަ ނުކޮށް، އަދި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އޭނާގެ ނަފްސަށް ނިޔަތްވެސް ނުގަނެ ހާލު (އެއްޗެއް ކަނޑައެޅިގެން ޚިޔާލުނުކުރާހާލު) މަރުވެއްޖެ މީހާ، އޭނާ މަރުވާނީ މުނާފިޤުކަމުގެ ބައެއްގެ މަތީގައެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމް އެކަހެރިވާނުގެ ސަޙީޙުގައެވެ.

[24] رواه مسلم: 1897

22- އަބޫ އުމާމާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައިފައި: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައިފައި:

«مَنْ لَمْ يَغْزُ أَوْ يُجَهِّزْ غَازِيًا، أَوْ يَخْلُفْ غَازِيًا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ أَصَابَهُ اللهُ بِقَارِعَةٍ»[25]

މާނައީ: "ހަނގުރާމަނުކުރާ ނުވަތަ ހަނގުރާމަކުރާ ފަރާތެއް ތައްޔާރުކޮށް ނުދޭ، ނުވަތަ ހަނގުރާމަކުރާ ފަރާތެއްގެ އަހުލުވެރިންނާއިމެދުގައި ހެޔޮގޮތުގައި ބެލެހެއްޓުމާއިވެސް ހަވާލުނުވެއްޖެ މީހަކަށް الله ހަލާކުކުރުވަނިވި މުޞީބާތެއް ޖައްސަވާހުށްޓެވެ."

ރިވާކުރެއްވި އަބޫ ޞުދައްޔު އިބްނު ޢަޖްލާނެވެ. އަދި މިޙަދީޘްގެ އިސްނާދުގައި އަލްވަލީދު އަބޫ ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ވެއެވެ. އެބޭފުޅާގެ އަރިހުން އިމާމް ބުޚާރީ މިހުން ޙަދީޘް ޝާމީއާ، އަދި މުސްނަދު ނަވާނޭ ބަޔަކު ނުވެސްނޫނެ، އަދި އަބޫޙާތިމް ހަމަހަނގުރި އެބޭފުޅާގެ އަރިހުން ރިވާނުކުރާ ހިނދު އެބޭފުޅާ ހިފުން ސަޤާފުދަގައި މަޖްހޫލެއް ނޫނެވެ.

އަބޫ ޙާތިމް ވިދާޅުވެއެވެ: "އެބޭފުޅާގެ އަރިހުން އިމާމް ބުޚާރީ މިހުން ރިވާކުރާ ޙަދީޘްއަކީ މަޖްހޫލެއް ނޫން ޞައްޙަވެގެންވާ ޙަދީޘްތެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިސްނާދުކުރެވިފައިވާ ބަލިކަމި މިހުން އެބޭފުޅާގެ އަރިހުން ރިވާކުރާ ޙަދީޘްތަކަށެވެ."[26]

[25] رواه أبو داود: 2503، وابن ماجه: 2762

[26] تهذيب الكمال في أسماء الرجال: 389/23

އޭނާގެ މައްޗަށް ޖިހާދު [illegible] ނުވާހާލަތު މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަކީ [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރެވުނު ބާބު

23- ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަމްރު رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ:

(جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاسْتَأْذَنَهُ فِي الجِهَادِ، فَقَالَ: «أَحَيٌّ وَالِدَاكَ؟» ، قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَفِيهِمَا فَجَاهِدْ»)[27]

މާނައީ: "މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް، ޖިހާދަށް ދިއުމަށް ހުއްދައަށް އެދުނެވެ. އެހިނދު ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިބާގެ މައިންބަފައިން ދިރި އުޅެނިވިއްޔޭތޯ؟' އޭނާ ދެންނެވިއެވެ: 'އާންއެކޭ.' ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ފަހެ އެދެމީހުންނާއިމެދުގައި ތިބާ ޖިހާދުކުރާށެވެ.'" (އެބަހީ: އެދެމީހުންނަށް ހިދުމަތްތެރިވުން، ހެޔޮކޮށް ހިތާ އެދެމީހުންގެ ހިތް ރުއްސުން ޚިދުމަތާ ގަދަރާ މަސައްކަތްކުރާށެވެ.)

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[27] رواه البخاري: 3004، ومسلم: 2549

24- އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(«لاَ تُسَافِرِ المَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ، وَلاَ يَدْخُلُ عَلَيْهَا رَجُلٌ إِلَّا وَمَعَهَا مَحْرَمٌ» ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَخْرُجَ فِي جَيْشِ كَذَا وَكَذَا، وَامْرَأَتِي تُرِيدُ الحَجَّ، فَقَالَ: «اخْرُجْ مَعَهَا»)[28]

މާނައީ: "މަޙްރަމަކާއި ދައިގެން މެނުވީ އަންހެނާ ދަތުރު ނުކުރާހުށްޓެވެ. އަދި އެކަނބުލޭގެ ކައިރީގައި މަޙްރަމަކު ވާހާލުގައި މެނުވީ ފިރިހެނަކު އެކަނބުލޭގެ ކައިރިއަށް ނުވަންނަހުށިކަމެވެ.' އެހިނދު މީހަކު ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިވެނި އެވެނި ލަޝްކަރެއްގައި ނިކުތުމަށް އަހަރެން ބޭނުންވެއެވެ. އަދި އަހަރެންގެ އަންހެނުން ބޭނުންވަނީ ހައްޖުވުމަށެވެ.' އެހިނދު ނަބިއްޔާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ދިބާ އެކަނބުލޭގެއާއި އެކުގައި ނިކުންނަވާށެވެ.'

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[28] رواه البخاري: 1862، ومسلم: 1341

ޢުޛުރެއްގެ ސަބަބުން (ޖިހާދަށް ނުދެވި) ހުރި މީހުންނަށް ޖިހާދުގެ ޘަވާބު ލިބިގެންވާ ބާބު

25- އަނަސް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

(أَنَّ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجَعَ مِنْ غَزْوَةِ تَبُوكَ فَدَنَا مِنَ المَدِينَةِ، فَقَالَ: «إِنَّ بِالْمَدِينَةِ أَقْوَامًا، مَا سِرْتُمْ مَسِيرًا، وَلاَ قَطَعْتُمْ وَادِيًا إِلَّا كَانُوا مَعَكُمْ» ، قَالُوا: يَا رَسُولَ الله، وَهُمْ بِالْمَدِينَةِ؟ قَالَ: «وَهُمْ بِالْمَدِينَةِ، حَبَسَهُمُ العُذْرُ»)[29]

މާނައީ: "ތަބޫކު ހަނގުރާމައިން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެނބުރި ވަޑައިގަތެވެ. ދެން އަވަހަށް މަދީނާއާ ކައިރިވެވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން މަދީނާގައި ބަޔަކު ތިއްބެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެކީ ވާދީގައި ދަތުރު ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް ދަތުރެއް ކަޑައްތުކުރިނަމަ، އަދި އެއްވެސް ވާދީއެއް ހުރަސްއަޅާ ނުދެއެވެ.' އެބައިމީހުން ދަންނަވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ އެބައިމީހުން މަދީނާގައި ވާއިރުގައިތޯއެވެ؟' ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އެބައިމީހުން މަދީނާގައި ވާއިރުގައެވެ. އެބައިމީހުން ހިފެހެއްޓީ އުޒުރެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއެވެ. އަދި މުސްލިމް ޖާބިރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ.

[29] رواه البخاري: 4423، ومسلم: 1911

ޝަހީދުވާ މީހާގެ [illegible]

26- އަނަސް ބިން މާލިކު رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«مَا أَحَدٌ يَدْخُلُ الجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا، وَلَهُ مَا عَلَى الأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا الشَّهِيدُ، يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا، فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنَ الكَرَامَةِ»[30]

މާނައީ: "ސުވަރުގެއަށް ވަންނަ އެއްވެސް މީހަކު، ދުނިޔެ މަތީގައި ވާހާ އެއްޗެއް އޭނާއަށް ލިބޭގޮތަށް ވީއަސް އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް އައުމަކަށް ބޭނުންކުރާނެތެވެ. ޝަހީދަކު މެނުވީއެވެ. އޭނާ އަނބުރި ދުނިޔެއަށް އައިސް، އަދި ދިހަ ފަހަރު ޤަތުލުކުރެވުމަށް އެދޭނެތެވެ. އެއީ އޭނާއަށް (ޝަހީދުވުމުން) ފެންނަ ކަރާމަތަށްޓަކައެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

---

30 رواه البخاري: 2817، ومسلم: 1877

27- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«لَا يُكْلَمُ أَحَدٌ فِي سَبِيلِ اللهِ -وَاللهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُكْلَمُ فِي سَبِيلِهِ- إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجُرْحُهُ يَثْعَبُ، اللَّوْنُ لَوْنُ دَمٍ، وَالرِّيحُ رِيحُ مِسْكٍ»[31]

މާނައީ: " الله ގެ މަގުގައި އެއްވެސް މީހަކު ޒަޚަމްވެ -އަދި الله ގެ މަގުގައި ޒަޚަމްވާ މީހުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ- ޤިޔާމަތްދުވަހު އޭނާގެ ޒަޚަމުން ލޭއޮހޮރި އޮހޮރިގެންވާ ހާލުގައި މެނުވީ އޭނާ ނާންނާނެއެވެ. އޭގެ ކުލަ ވާނީ ލޭގެ ކުލައެވެ. އަދި ވަސް ވާނީ ކަސްތޫރީގެ ވަހެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ. އަދި މިއީ މުސްލިމްގެ ލަފްޒެވެ.

31 رواه البخاري: 5533، ومسلم: 1876

ޝަހީދުވުމުގެ މަރުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

28- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވިއެވެ:

«مَا يَجِدُ الشَّهِيدُ مِنْ مَسِّ القَتْلِ إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ مِنْ مَسِّ القَرْصَةِ»[32]

މާނައީ: "ޝަހީދަކަށް މަރުވުމުން ލިބޭ ވޭން (މަރުގެ ނުވަތަ ސަކަރާތުގެ) ކަންބޮޑުވުން އިހްސާސްވާވަރަކީ ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ކޮށްޓާލުމުގެ ތަދު އިހްސާސްވާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އަޙްމަދާއި ތިރްމިޛީއާއި ނަސާއީއާއި އިބްނު މާޖާ ޞައްޙަ ސަނަދަކުންނެވެ.

[32] رواه أحمد: 7953، والترمذي: 1668، والنسائي: 3163، وابن ماجه: 2802

- ޝަހީދުންގެ ދަރަޖައަކީ ސުވަރުގޭގައިވާ އެންމެ މަތީ ދަރަޖަކަމަށާއި، އަދި ޝަހީދުންގެ ގޯތިތަކީ އެންމެ ހެޔޮ ރިވެތިވެގެންވާ ގޯތިތަކަށްވާ ގޯތިގެއްކަމުގައި، އަދި ޝަހީދުވުމަކީ މަރަޔާ އެންމެ ލުއިވެގެންވާ އަދި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މަރުތަކުގެ ތެރެއިންވާ މަރެއްކަމަށާއި، އަދި الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދުގެ ހިތްވަރާއި އެހެން މީހުންގެ ހިތްވަރު ނުލައްވާ ވަރަށް ބޮޑުތަކާއި ބާރާއި ކުރުން ޖައްވާނަކަމާއިމެދު އިޚްލާޞްތެރިން އެއްވެސް ޝައްކެއްވެގެން ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ އަލްޖާހިދު ޔަޤީންކުރުންދޭ ބިރެއް ނުގަންނަހުރެއްޖެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ބާރާއި ޢަޒުމު ދިނަވުމަކުން އޭނާ ނިކަމެތިކުރުނުވެވެ. އަދި ވިޔަފާރި ފައިސާގެ ދިރިހުރުމާއި ސަލާމަތްތެރިކަން ހުރިމަށް އަދުއްވުން ގަދައަށް ހަރު ބަލައި ދުވަ އުޅުމަކުންވެސް ބޭނެން، މަރުވެ ޝަހީދުވުމަށް އެކަމަކު ގަދައަށް ހަރު ދުވަ ތިބެވެ.

ޖާނުން ޖިހާދުކުރުން ހަލާކުވާ ތަނަށް ވަދެވިދާނެކަން، އެކަމުގައި ދީނަށް ފައިދާ ހުރި ނަމަ ނަފްސު ހަލާކުކުރުމަށް އެނގިހުރެ ވަދެވިދާނެކަން

29- ޞުހައިބު رضي الله عنه، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި، ރަސްގެފާނާއި ސިހުރުވެރިޔާއި އަޅުވެރިޔާއި ކުޑަކުއްޖާގެ ވާހަކައިގެ ޙަދީޘްގެ. އެބައިގައިވެއެވެ:

(...فَقَالَ لِلْمَلِكِ: إِنَّكَ لَسْتَ بِقَاتِلِي حَتَّى تَفْعَلَ مَا آمُرُكَ بِهِ، قَالَ: وَمَا هُوَ؟ قَالَ: تَجْمَعُ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، وَتَصْلُبُنِي عَلَى جِذْعٍ، ثُمَّ خُذْ سَهْمًا مِنْ كِنَانَتِي، ثُمَّ ضَعِ السَّهْمَ فِي كَبِدِ الْقَوْسِ، ثُمَّ قُلْ: بِاسْمِ اللهِ رَبِّ الْغُلَامِ، ثُمَّ ارْمِنِي، فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ قَتَلْتَنِي، فَجَمَعَ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، وَصَلَبَهُ عَلَى جِذْعٍ، ثُمَّ أَخَذَ سَهْمًا مِنْ كِنَانَتِهِ، ثُمَّ وَضَعَ السَّهْمَ فِي كَبْدِ الْقَوْسِ، ثُمَّ قَالَ: بِاسْمِ اللهِ، رَبِّ الْغُلَامِ، ثُمَّ رَمَاهُ فَوَقَعَ السَّهْمُ فِي صُدْغِهِ، فَوَضَعَ يَدَهُ فِي صُدْغِهِ فِي مَوْضِعِ السَّهْمِ فَمَاتَ، فَقَالَ النَّاسُ: آمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ، آمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ، آمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ...)[33]

މާނައީ: "...ދެން އެކުއްޖާ ރަސްގެފާނަށް ބުނެއެވެ: 'އަހުރެން ކަލެއަށް އަމުރުކުރާ ގޮތަކަށް ކަންތައްކޮށްދޭމަތާ ދާންދެން ކަލޭއަށް އަހުރެން ދެމަރާކަށް ނުލެވޭނެއެވެ.' ރަސްގެފާނު ބުނެއެވެ: 'އެއީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟' އެކުއްޖާ ބުނެއެވެ: 'މީސްތަކުން ހަމަ ބިމަކަށް އެއްކުރައްވާށެވެ. ދެން ކަދުރު އޮށް ގަހުގެ ގަނޑެކަށް އަހުރެން ބަނދެފައި އަޅުވާށެވެ. ދެން އަހުރެންގެ ތިރިކޮތަޅުން ތިރިއެއް ނަގާށެވެ. ދެން އެތިރި ދުނިދަނޑީގެ މެދަށް ޖައްސާށެވެ. ދެން ބުނާށެވެ: 'މިކުއްޖާގެ ވެރި ރައްބު الله ގެ އިސްމުފުޅުންނެވެ!' ދެން އަހަރެންނަށް

[33] رواه مسلم: 3005

އަހުރެންގެ ގަޔަށް ބީރުޖަހާށެވެ. ފަހެ ކަލޭ އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފިނަމަ ކަލޭއަށް އަހުރެން މަރާލެވޭނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ މީސްތަކުން ހަމަ އެއް ބިމަކަށް އެއްކުރިއެވެ. އަދި ކަދުރު ގަސްގަނޑަކާ ބަނދެފައި އޭނާގެ ބީރުދަނޑުން ބީރެއް ނަގާފައި ދުނިދަނޑީގެ މެދުގައި ބަހައްޓާފައި ދެން ކުއްޖާގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ اللّٰه ގެ އިސްމުފުޅުން ބުނެފައި ބީރު ޖެހިއެވެ. އެހިނދު އެބީރު އައިސް ޖެހުނީ އެކުއްޖާގެ ކަންފަތާއި މެދުގައެވެ. ދެން އެކުއްޖާ، ކަންފަތުގެ މެދުގައި އެބީރު ޖެހުނު ބައިގައި އަތް އަޅުއްވާފައި މަރުވިއެވެ. އެހިސާބުން މީސްތަކުން ބުނެއެވެ: 'އަހަރުމެން މިކުއްޖާގެ ވެރި ރައްބަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ! އަހަރުމެން މިކުއްޖާގެ ވެރި ރައްބަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ، އަހަރުމެން މިކުއްޖާގެ ވެރި ރައްބަށް އީމާންވެއްޖައީމުއޭ!..."

މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާފައިވާ މިދިގު ހަދީޘެވެ.

- މިހަދީޘުގައި، ދީނަށް އިސްތިޤާމަތުވުމާއި އަދި ސާބިތުވުން ދެރަކަމާއި ކުރިއަރުވާލުމުގެ ފަސްދުގައި އިސްލާމީ އަޤީދާއަށްޓަކައި ހިތްވަރު ހިއްވަރުވެވުމާބެހޭގޮތުން ދަލީލުތަކެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ނަބިއްޔާ ﷺ މިވާހަކަ ކިޔުއްވައިދެއްވީ މިވާހަކައިން ފާޑުވާ ގޮތާއި، އިބްރަތްގޮތުގައި ފިކުރާއި ބާރުލުމަށް ނަގުމަށެވެ. އަދި އެފިޔަވަހުން ކުރާއިރުގެ ކަންބޮޑުނުވާ ގޮތަށް އެކަކަށްވުރެ އިސްކަންދީ ކުރައްވާފައިވާ ނަތީޖާއެވެ. އަދި އެފިޔަވަހުން ކުރާއިރުގެ ފުރުސަތުވާކަމަކީ: ޝަރުޢީ މަސްލަހަތުތައް ގެންގުޅުމުގައި އާންމުކޮށް އަމިއްލަ ނަފްސު ގެއްލުންތަކުގެ މަސްލަހަތަށްވުރެ މުޤައްދަމުކުރުމެވެ. އަދި އާއްމު އަމިއްލަ ނަފްސު ސަލާމަތަށްވުރެ ދީނީ މަސްލަހަތު މުޤައްދަމުކުރުން، އަދި ދީނުގެ މަސްލަހަތު ހިމާޔަތްކުރުމަށްޓަކައި ނަފްސު ގެއްލުމަށް

މީހާގެ ބުއްދާއި ތަފާތުވެ ހިލާފުވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ސަބަބަކަށްވާ މީހާވަނީ ކަންކުރި މީހާގެ މަޤާމުގައިއެވެ. މިއީ މާލިކުއާއި ޝާފިޢީއާއި އަޙްމަދުފަދަ ޖުމްހޫރު ޢިލްމުވެރިންގެ މަޛްހަބެވެ. އަދި އެކަމުގެ މަރްކަޒަށް ސަޙާބީންގެ އިޖްމާޢު ރިވާކުރެވިގެންވެއެވެ.

- އަދި ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބޭފުޅުން ދުރިކަށްވާ، އަދި ޢިލްމުވެރިންގެ ޖަމާޢަތެއް އެކަމަށް އިޖްމާޢު ގެންނަވާފައިވާ ގޮތުގައި ކާފަރުން މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު އަހްލުއްސުންނަތުކަމުގައި ނަގައި، އަދި އެމުސްލިމުންތައް ތަކްފީރުކޮށްފައިގެން ވުނީ އެކާފަރުން (ޤަތްލުކުރުމަށް) ވާސިލުންވެވޭނަމަ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ބަޣާވާ ގޮތެއްގައި އެމުސްލިމުންވެސް ޤަތްލުކުރުވާހުއްޖެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ޤަތްލުކުރާ މިހާ ވާހުރީ ޝަރީޢަތްކަމުގައިއެވެ. އަދި ޤަތްލުކުރާ މީހާއަށްވަނީ އަޖްރުލިބިގެންނެވެ. ފަހެ ޖިހާދުގެ މަޞްލަޙަތަށްޓަކައި އަދި ޤަތްލުކުރުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މަޞްލަޙަތަށްޓަކައި އެހެން (މުސްލިމް) މީހަކު ޤަތްލުކުރުން ހުއްދަވެގެންވާނަމަ، ދުނިޔަވަރަ، ހަމައަމަޞްލަޙަތަށްޓަކައި އަމިއްލަ ނަފްސް ޤަތްލުކޮށްލުން ހުއްދަވުން ދަރިކީރާއި މާބޮޑަށް ކައިރިވެފައި ޝަރުޢުވެގެންވުން މާއަހުރާވެގެންވެއެވެ!

ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި ކާފަރުންގެ އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިން ޤަތުލުކުރުމަށް ޤަސްދުކުރުން ނަހީވެގެންވާކަން ބަޔާންކުރެވުނު ބާބު

30- ޢަބްދުﷲ ބިން ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

(أَنَّ امْرَأَةً وُجِدَتْ فِي بَعْضِ مَغَازِي النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُولَةً، «فَأَنْكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتْلَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ»)[34]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ކުރެއްވި ބައެއް ހަނގުރާމަތަކުން (ހަނގުރާމައެއްގައި) އަންހެނަކު ޤަތުލުކޮށްފައިވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ، އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިން ޤަތުލުކުރުމަށް އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[34] رواه البخاري: 3014 ، ومسلم: 1744

ހަނގުރާމައިގައި ރޭގަނޑު ހަމަލާދިނުމުން ކާފިރުންގެ
އަންހެނުންނާއި ކުދިކުދިންނަށް ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ޙުކުމް

31- އައްޞަޢުބު ބިން ޖައްޘާމާ ﵁ ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(مَرَّ بِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالأَبْوَاءِ، أَوْ بِوَدَّانَ، وَسُئِلَ عَنْ أَهْلِ الدَّارِ يُبَيَّتُونَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَيُصَابُ مِنْ نِسَائِهِمْ وَذَرَارِيِّهِمْ قَالَ: «هُمْ مِنْهُمْ»)[35]

މާނައީ: "އަބްވާގައި ނުވަތަ ވައްދާންގައި އަހުރެން ވަނިކޮށް ނަބިއްޔާ ﷺ އަހުރެންގެ ކައިރިން ފާއިތުވެ ވަޑައިގެންނެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ގޭގޭ އަހުލުވެރިންނަށް ރޭގަނޑު ކުއްލިއަކަށް ހަމަލާދެވި، ދެން އެމުޝްރިކުންގެ އަންހެނުންނާއި ދަރިންނަށް (ގެއްލުމާއި އަނިޔާވުން) ޖެހުމާއި ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރެވުނެވެ. އެހިނދު ބަޔާންފުޅު ކުރެއްވިއެވެ: 'އެބައިމީހުން (އެބަހީ: މުޝްރިކުންގެ އަންހެނުންނާއި ކުދިކުދިން)ވެސް އެބައިމީހުން (އެބަހީ: މުޝްރިކުން)ގެ ތެރެއިންނެވެ."

ރިވާކުރައްވާ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[35] رواه البخاري: 3012 ، ومسلم: 1745

ހަނގުރާމައިގައި އަންހެނުން ޤަތުލުކުރުން ނަހީކުރެއްވުން ބާބު

32- ރަބާޙް ބިން ރަބީޢު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ فَرَأَى النَّاسَ مُجْتَمِعِينَ عَلَى شَيْءٍ فَبَعَثَ رَجُلًا، فَقَالَ: «انْظُرْ عَلَامَ اجْتَمَعَ هَؤُلَاءِ؟» فَجَاءَ فَقَالَ: عَلَى امْرَأَةٍ قَتِيلٍ. فَقَالَ: «مَا كَانَتْ هَذِهِ لِتُقَاتِلَ»)[36]

މާނައީ: "ހަނގުރާމައެއްގައި އަޅުގަނޑުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި އެކުގައި ވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނަށް މީސްތަކުން އެއްޗެއްގެ ކައިރިއަށް ޖަމާވެގެންވާތަން ފެނިވަޑައިގެންފައެވެ. ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު މީހަކު ފޮނުއްވާ 'މިބައިމީހުން އެއްވެފައި މިވަނީ ކޮން އެއްޗެއްގެ މައްޗަށްތޯ ބައްލަވާ!' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ދެން އޭނާ އައިސް ދެންނެވިއެވެ: 'ޤަތުލުކުރެވިގެންވާ އަންހެނެއްގެ ވަށައިގެންނެވެ.' އެހިނދު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'މިއަންހެނާއަކީ ހަނގުރާމަކުރާ އަންހެނެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.'"

36 رواه أبو داود: 2669

[illegible]

33- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(بَعَثَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْثٍ وَقَالَ لَنَا: «إِنْ لَقِيتُمْ فُلاَنًا وَفُلاَنًا – لِرَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ سَمَّاهُمَا – فَحَرِّقُوهُمَا بِالنَّارِ» قَالَ: ثُمَّ أَتَيْنَاهُ نُوَدِّعُهُ حِينَ أَرَدْنَا الخُرُوجَ، فَقَالَ: «إِنِّي كُنْتُ أَمَرْتُكُمْ أَنْ تُحَرِّقُوا فُلاَنًا وَفُلاَنًا بِالنَّارِ، وَإِنَّ النَّارَ لاَ يُعَذِّبُ بِهَا إِلَّا اللهُ، فَإِنْ أَخَذْتُمُوهُمَا فَاقْتُلُوهُمَا»)[37]

މާނައީ: " ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަޅުގަނޑުން ޖަމާޢަތެއްގައި ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުންނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެވެނި މީހަކާއި މިވެނި މީހަކާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ -ޤުރައިޝުންގެ ތެރެއިން ދެމީހެއްގެ ނަން ވިދާޅުވެފައި- ފަހެ އެދެމީހުން އަލިފާނުން އަންދާލާށެވެ!' (އަބޫ ހުރައިރާ) ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން އަޅުގަނޑުން ނިކުތުމަށް ބޭނުންވި ހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް އަލްވަދާޢު ކިޔަން އައީމެވެ. އެހިނދު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން މިވެނި މީހަކާއި އެވެނި މީހާ އަންދާލުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް އަލިފާނުން އަދަބު ނުދެއްވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެދެމީހުން ހިފައިގަނެއްޖެނަމަ އެދެމީހުން ގަތުލުކޮށްލާށެވެ." ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއެވެ.

[37] رواه البخاري: 2954

[illegible]

34- އަނަސް رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(قَدِمَ أُنَاسٌ مِنْ عُكْلٍ أَوْ عُرَيْنَةَ، فَاجْتَوَوْا المَدِينَةَ «فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِلِقَاحٍ، وَأَنْ يَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا» فَانْطَلَقُوا، فَلَمَّا صَحُّوا، قَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاسْتَاقُوا النَّعَمَ، فَجَاءَ الخَبَرُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ، فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ جِيءَ بِهِمْ، «فَأَمَرَ فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ، وَسُمِرَتْ أَعْيُنُهُمْ، وَأُلْقُوا فِي الحَرَّةِ، يَسْتَسْقُونَ فَلاَ يُسْقَوْنَ»)[38]

މާނައީ: " 'އުކްލު' އިން ނުވަތަ 'ޢުރައިނާ' އިން ބައެއް މީހުން މަދީނާއަށް އައެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނަށް މަދީނާއިން ބަލިމަޑުކަންޖެހި މަދީނާގައި ތިބުމަށް ނުރުހުނެވެ. ދެންފަހެ ކިރުއެރިގެންވާ ޖަމަލުތައް ކައިރިއަށް ގޮސް، އޭގެ [illegible] ކިރު ބުއިމަށް

[38] رواه البخاري: 233 ، ومسلم: 1671

ނަބިއްޔާ ﷺ އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ދިޔައެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ސިއްޙަތު ރަނގަޅުވެ ފަސޭހަވިހިނދު، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަކަރިހުރިހައްޓާ މީހާ ޤަތުލުކޮށްލާ ނަހަބައްމޫސްލިޔަށް (ޖަމަލުތައް) ގެންދިޔައެވެ. ދެންފަހެ ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅު އެހަބަރު (ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް) އައެވެ. އެހިނދު އެބައިމީހުންގެ ފަހަތުން އެކަލޭގެފާނު ބަޔަކު ފޮނުއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އިރުއަރާ ދުވާލުވިހިނދު އެބައިމީހުން ގެނެވުނެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ އަތްތަކާއި ފައިތައް ބުރިކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ލޮލުތަކަށް ދޮންދަގަނޑު ހުރުނެވެ. އަދި ބައްރާގެ ހިލަ ބިމަށް އެބައިމީހުން އެއްލާލެވުނެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ފެންދިނުމަށް އެދުމުން ނުދެވޭ ބާރުގައިއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމްއެވެ.

35- ޢަބްދު الله ބިން ޢުމަރު رضي الله عنهما ރިވާކުރައްވައެވެ:

(النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَّهُ حَرَّقَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ، وَقَطَعَ» ، وَهِيَ البُوَيْرَةُ، وَلَهَا يَقُولُ حَسَّانُ:

وَهَانَ عَلَى سَرَاةِ بَنِي لُؤَيٍّ ... حَرِيقٌ بِالْبُوَيْرَةِ مُسْتَطِيرُ)[39]

މާނައީ: "ބަނޫ ނަޟީރު ވަންތަރީގެ ކަދުރު ގަސްގަސް ނަބިއްޔާ ﷺ އަންދާލައްވާ ކަނޑުއްވައެވެ. އެއީ 'އަލްބުވައިރާ' (އާ ކިޔުން ސަރަހައްދު) ގައެވެ. އެހާދިސާއަށްޓަކައި ޙައްސާން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަދި ބަނޫ ލުއައްޔުގެ ދަރިކޮޅުގެ ބޮޑެތިންނަށް (އެބަހީ: ޤުރައިޝުންގެ ބޮޑެތިންނަށް)، ބުވައިރާގައި ފެތުރިގެންދިޔަ އަންދާލުން މާބޮޑު ކަމަކަށްނުވިއެވެ.'[40]

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[39] رواه البخاري: 2326 ، ومسلم: 1746

[40] އެބަހީ: ބަނޫ ނަޟީރުގެ ޙަލީފުންނަށް ނަސްރުދޭން ވައުދުވި ޤުރައިޝުންގެ މުޝްރިކުން، ބަނޫ ނަޟީރުގެ ކަދުރު ގަސްގަސް އަންދާލެވި ހަރަކާތްތެރިވުން ހިނދު ޤުރައިޝުން އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުވެރިންނުވެ ނިކަމެތިކޮށްލީއެވެ. މިއީ އެކަމަށްޓަކައި ޙައްސާން މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށް ހަޖޫ ޖައްސަވާ ވިދާޅުވި އެއް ބައިތެކެވެ.

އަސީރުކުރެވޭ [illegible]

36- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْلًا قِبَلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ: ثُمَامَةُ بْنُ أُثَالٍ، سَيِّدُ أَهْلِ الْيَمَامَةِ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «مَاذَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ؟» فَقَالَ: عِنْدِي يَا مُحَمَّدُ خَيْرٌ، إِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ، وَإِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَا شِئْتَ، فَتَرَكَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْغَدِ، فَقَالَ: «مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ؟» قَالَ: مَا قُلْتُ لَكَ، إِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ، وَإِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَا شِئْتَ، فَتَرَكَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى كَانَ مِنَ الْغَدِ، فَقَالَ: «مَاذَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ؟» فَقَالَ: عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ، إِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ، وَإِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَا شِئْتَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ»...)[41]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ނަޖްދާއި ދިމާލަށް އަސްވާރުން ތަކެއް ފޮނުއްވިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ބަނޫ ޙަނީފާ ޤަބީލާއިން، ޔަމާމާގެ އަމީރުވެރިންގެ ސާރިބާ ޘުމާމާ ބިން އުޘާލް ކިޔުން މީހާ ގޮވައިގެން އައެވެ. އަދި މިސްކިތުގެ ތަނބުތަކުގެ

[41] رواه البخاري: 4327، ومسلم: 1764

ތެރެއިން ތަނބެއްގައި އޭނާ ބަނދެލިއެވެ. ދެންފަހެ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ
އޭނާގެ ކައިރިއަށް ނިކުމެވަޑައިގެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އޭ ތުމާމާއެވެ! ކަލޭގެ ގޮތުގައިވަނީ
ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟(އެބަހީ: ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭއާއިމެދު ކަންތައްކުރައްވާނީ ކަމަށް ކަލޭގެ
ގޮތުގައި ހީވަނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟)' އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އޭ މުޙައްމަދެވެ! އަހުރެންގެ
ގޮތުގައި ވަނީ ހެވެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެން ހިތަކީ ހެޔޮގޮތްތަކެކެވެ.) ކަލޭގެފާނު (އަހުރެން)
ޤަތުލުކޮށްލައްވައިފިއްޔާ ތިޔަ ޤަތުލުކުރައްވާނީ ލޭގެ ވެރިއަކަށެވެ. (އެބަހީ: ޙައްޤުވާ
ޤަތުލުކުރުމަށް ބައްދު ޖިހާދު ... ޝަރުޢީގޮތުން ކުށްވެރިވާ ކަމަށް ބަޔާ މީހެކެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ދޯހަޅިވެ ދޫކޮށްލައްވާނަމަ (އެބަހީ:
މާފުކުރައްވާނަމަ) ތިޔަ ދޯހަޅިވެ ޝުކުރުވެރިވާ މީހަކަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ބޭނުންވަނީ
މުދާކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު ބޭނުންވެވަޑައިގަންނަވާ އެއްޗެއް
ދެވޭނެއެވެ.' ދެންފަހު ދެވަނަ ދުވަހުގެ އަނެއްދުވަސް ވަންދެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ
ﷺ އޭނާ ދޫކޮށްލައްވާފައި ބަހައްޓަވައިފިއެވެ. ދެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އޭ ތުމާމާއެވެ!
ކަލޭގެ ގޮތުގައިވަނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟(އެބަހީ: ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭއާއިމެދު
ކަންތައްކުރައްވާނީ ކަމަށް ކަލޭގެ ގޮތުގައި ހީވަނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟)' އޭނާ ބުނެއެވެ:
'އަހުރެން ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވައިން ކުރިން ކަލޭގެފާނު ދޯހަޅިވެ ދޫކޮށްލައްވާނަމަ ތިޔަ ދޫކޮށްލައްވަނީ
ޝުކުރުވެރިވާ މީހަކަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ޤަތުލުކުރައްވައިފިނަމަ ތިޔަ ޤަތުލުކުރައްވަނީ ލޭގެ
ވެރިއަކަށެވެ. އަދި އަދި ކަލޭގެފާނު ބޭނުންވަނީ މުދާކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.
ކަލޭގެފާނު ބޭނުންވެވަޑައިގަންނަވާ އެއްޗެއް ދެވޭނެއެވެ.' ދެންފަހު އޭގެ އަނެއްދުވަސްވަންދެން ﷲ
ގެ ރަސޫލާ ﷺ އޭނާ ދޫކޮށްލައްވާފައި ބަހައްޓަވައިފިއެވެ. ދެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އޭ
ތުމާމާއެވެ! ކަލޭގެ ގޮތުގައިވަނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟(އެބަހީ: ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭއާއިމެދު

ކަންތައްކުރައްވާނޭ ކަމަށް ކަލާގެ ގާތުގައި ހިފަނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ؟)' އޭނާ ބުންޏެވެ: 'އަހުރެން ކަލާގެފާނަށް ދެންނެވި ފަދައިން ކަލާގެފާނު ދީލަތިވެވޭ ދެއްވާނަމަ ތިޔަ ދެއްވަނީ ޝުކުރުވެރިވާ މީހަކަށެވެ. އަދި ކަލާގެފާނު ގަބޫލުކުރައްވަންޏާ ތިޔަ ގަބޫލުކުރައްވަނީ ތޯބާ ވެރިޔާގެވެ. އަދި އަދި ކަލާގެފާނު ބޭނުންވަނީ މުދާކަމުގައި ވާނަމަ ކަލާގެފާނު އުދަރައްވާނެވެ. ކަލާގެފާނު ބޭނުންވާކަމާ އެއްގޮތަށް ދެއްވުމަށެވެ.' ދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން ޢުމަރާ ދުރުނުވާށެވެ.'..."

ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ރިވާކުރެއްވި ދިގު ހަދީޘެކެވެ.

އަސީރުގެ ހުކުމް، ގަތުލުކުރުން ނުވަތަ މާފުދީ ދޫކޮށްލުން ނުވަތަ ފިދުޔަ ނެގުމަށް ބަރުދަމާކަމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ އެވަނީ އޭނާއަށް އިޚްތިޔާރުދެއްވާފައެވެ. މިހުކުމާއި އަދި އަންނަ ހުކުމްތަކާއިގުޅޭ ހަދީޘްތައް ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ.

ހަނގުރާމައިގައި ދޮގުހެދުމާއި ހީލަތްހެދުމަކީ ހުއްދަ ކަމެއްކަމާއި ޝަރުޢުވެގެންވާގޮތް ބަޔާންކުރުން ބާބު

37- ޖާބިރު ބިން ޢަބްދި الله رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«الحَرْبُ خَدْعَةٌ»[42]

މާނައީ: "ހަނގުރާމައަކީ ކެހިލީ އޮޅުވާލުމެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[42] رواه البخاري: 3030، ومسلم: 1739

ދުޝްމަނުންނާ ބައްދަލުވުމަށް އެދިގެން ނުވާނެ ކަމަށް

38- އަބްދު الله ބިން އަބީ އައުފާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(...لاَ تَمَنَّوْا لِقَاءَ العَدُوِّ، وَسَلُوا اللهَ العَافِيَةَ، فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا...)[43]

މާނައީ: "...ދުޝްމަނުންނާ ބައްދަލުވުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުއެދޭށެވެ. އަދި الله ގެ ހަޟްރަތުން އާފިޔަތަށް (ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމަށް) އެދޭށެވެ. ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުން ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވާށެވެ..."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

[43] رواه البخاري: 3024، ومسلم: 1742

ހިނެވުމެއް ނެތި [illegible] [illegible] [illegible] ވަޅުލުން [illegible] ބާބު

39- ޖާބިރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(ادْفِنُوهُمْ فِي دِمَائِهِمْ» - يَعْنِي يَوْمَ أُحُدٍ - وَلَمْ يُغَسِّلْهُمْ.) [44]

މާނައީ: "އެބައިމީހުންގެ ލޭތަކާއިއެކު އެބައިމީހުން ވަޅުލާށެވެ.' އެއީ އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައެވެ. އަދި އެކަކުވެސް އެބައިމީހުން ނުހިނަވައެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއެވެ.

[44] رواه البخاري: 1346

ޝަހީދުންގެ މައްޗަށް ނަމާދުކުރުމުގައި އިޚްތިލާފު ދިމިގެންވާކަން ބަޔާންކުރެވުނު ބާބު

40- ޖާބިރު ބިން ޢަބްދި الله رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُحُدٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ يَقُولُ: «أَيُّهُمْ أَكْثَرُ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ» ، فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ، وَقَالَ: «أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلاَءِ يَوْمَ القِيَامَةِ» ، وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ، وَلَمْ يُغَسَّلُوا، وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ.)[45]

މާނައީ: "އުޙުދު ހަނގުރާމައިގައި ޤަތުލުވި މީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ދެމީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ އެއްފޮތިކޮޅެއްގައި ޖަމާކުރައްވައެވެ. ދެން ހަދީޘްކުރައްވައެވެ: 'އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޤުރުއާން އެންމެ ބޮޑަށް ނަގާފައިވަނީ (ދަސްކޮށް ހިފަހައްޓާފައިވަނީ) ކޮންމީހެއްތޯ؟' ދެންފަހެ އެދެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކަށް އިޝާރާތްކޮށްދެވުނުން އެކަލޭގެފާނު ކަށްވަޅުގައި އޭނާ ކުރިއަށް ނެރުއްވިއެވެ. އަދި ހަދީޘްކުރައްވައެވެ: 'ޤިޔާމަތްދުވަހު މިބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާނީ ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައެވެ.' އަދި އެބައިމީހުންގެ ލޭތަކުގައި ވަޅުލުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ނުހިންދެވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޔިތު ނަމާދެއްވެސް ނުކުރެއްވިއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއެވެ.

[45] رواه البخاري: 1343

41- ޢުޤްބާ ބިން ޢާމިރު ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمًا، فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أُحُدٍ صَلاَتَهُ عَلَى المَيِّتِ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى المِنْبَرِ، فَقَالَ: «إِنِّي فَرَطٌ لَكُمْ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ...)[46]

މާނައީ: "އެއްދުވަހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ނިކުންނަވާ، މައްޔިތާގެ މައްޗަށް ނަމާދުކުރާފަދައިން އަހުލުވެރިން އުހުދުގެ (އެބަހީ: ހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވިމީހުން)ގެ މައްޗަށް ނަމާދުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު މިންބަރަށް އެނބުރި ވަޑައިގެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް (ޤިޔާމަތްދުވަހު) ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން (ބަރުއްސު ފެންގަނޖެން) ވަޑައިގެން ތިޔަބައިމީހުންގެ އިންތިޒާރުގައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިޔަކުމެވެ...."

ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމްމެވެ.

- ކާފިރުންނާއި ކުރެވޭ ހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ނަމާދު ކުރުމުގެ ޙުކުމާއިމެދު އިޚްތިލާފުވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން މާލިކީއާއި ޝާފިޢީއާއި އަދި އެއް ރިވާޔަތެއްގައި އަޙްމަދު ވިދާޅުވަނީ އޭނާގެ މައްޗަށް ނަމާދު ނުކުރެވޭނެކަމަށެވެ. އަދި އަބޫ ޙަނީފާ ދެކެނީ އޭނާގެ މައްޗަށް ނަމާދު ކުރެވޭނެކަމަށެވެ. އަދި އަޙްމަދު އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'އޭނާގެ މައްޗަށް ނަމާދުކުރެވުނަސް މައްސަލައެއް ނޫނެވެ.'

- މިމައްސަލާގައިވާ ޤައުލުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ޞައްޙަ ރައުޔަކީ: އޭނާގެ މައްޗަށް ނަމާދުކުރުމާއި އަދި ނަމާދުކުރުން ދޫކޮށްލުމުގައި އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންވުމެވެ. އެއީ އެޅުގަނޑުގެ މައްޗަށްވެސް ބަރީޢަތް އައިސްކައިވުމުންނެވެ.

[46] رواه البخاري: 1344، ومسلم: 2296

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين

* * * * * * * * * *

ފިހުރިސްތު

مركز الميزان

މަރުކަޒުލް މީޒާން